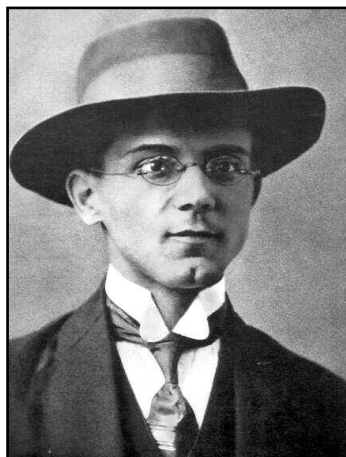

*A vetítőképes előadás elhangzott:
Tóth Árpád költő születésének 125. évfordulójára rendezett Irodalmi Napokon, Isaszegen, 2011. április 16-án
és a XVIII. Partiumi Honismereti Konferencián, Nagyszalontán, 2012. szeptember 8-án.
Megjelent: XVIII. Partiumi Honismereti Konferencia előadásai, Nagyszalonta, 2012. szeptember 7-9.,
Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság kiadványa, Nagyvárad, 2012., 194-201. oldalán*

TÓTH ÁRPÁD KÖLTŐ ISASZEGI EMLÉKEI

Tóth Árpád költő és műfordító 1886. április 14-én, Aradon, református családban született. Édesapja, Tóth András, a kőfaragóból lett szobrászművész, alkotásaival az 1900-as Párizsi világkiállításra is kijutott, ahová Árpád fiát is magával vitte. Miután a család 1890-ben Debrecenbe költözött, Tóth Árpád az elemi iskolát és a reálgimnáziumot is ott végezte. Kiegészítő latin-görög érettségi vizsgát is tett, majd Budapesten beiratkozott a Tudományegyetemre, ahol magyar-német szakra járt. E mellett franciául és angolul is megtanult. Pesten a szobrásznövendék öccsével együtt szűkös körülmények között élt, itt jelentkezett nála a tüdőbaj első tünete. 1917-ben vette feleségül Lichtmann Annuskát. Az 1918-as őszirozsás forradalom idején az irodalmi Vörösmarty Akadémia titkárává választották. 1920-ban született Eszter lánya. Betegsége ellen ifjúkorától kezdődően a Tátrában és a Szepes-vármegyei Svedléren keresett gyógyulást.

Versei a Hét, a Debrecen és a Nyugat című folyóiratokban jelentek meg. Verseskötetei 1913-ban Hajnali szerenád, 1917-ben Lomha gályán, 1921-ben Az öröm elillan, és 1928-ban Lélektől lélekgig címmel kerültek kiadásra. Gyógyíthatatlan tüdőbaja állandóan az elmúlásra emlékeztette, amelynek következtében figyelme a verseiben is megjelenő maradandó elvek, az örökérvényű igazságok felé fordult. Mestere volt a tündéri látásnak és a merengő harmóniának, a szépségnek és a bánatnak. Páratlan nyelvészettudomány egyesült benne a meglevenítő látással, s csöndes, halk bensőség a kristályos értelemmel.

Műfordítóként is maradandót alkotott: angol, francia és német költők verseit fordította magyarra Örök virágok, Baudelaire-versek, Wilde-ballada valamint Aucasin és Nicolette kötetében, melyekkel a nyugat-európai költészet megismertetését és megszerettetését kívánta elősegíteni főként a hazai ifjúság körében.

1928. november 7-én, Budapesten hunyt el, a Farkasréti temetőben Babits Mihály búcsúztatta.

Tóth Árpád, felesége és kislánya 1921, 1922 és 1923 nyarán, egy olyan bús korban töltött néhány hetet Isaszegen, amikor a költőt még élénken foglalkoztatta az első világháborút lezáró trianoni békediktátum, amely szülővárosát, Aradot is elcsatolta az országtól, s amidőn állandó megélhetési problémákkal küszködött. Vendéglátója a fakereskedő Haas-házaspár és vejük, *Hirschl Ármán* családja volt, akiknek a Móricz Zsigmond utcai birtoka két épületből állt. A kisebb, régebbi ház – a mai bölcsőde – szolgált a Tóth-család szálláshelyéül.

Tóth Árpád nyaralása idején Isaszeg a fővárosi polgárok kedvenc kirándulópályája volt. Erdőkkel borított dimbes-dombos környéke szép látványt nyújtott. A községben az "Öreg templom" a múlt emlékét, a Honvéd-sírok és az 1901-ben felállított "Honvéd-szobor" pedig a magyar hősök szabadság utáni vágyát idézték. A vasút túloldalán folyó Rákos-patak fürdésre, a források kristálytisza vize pedig ivásra szolgált.

Ebben az időben vágták ki a településen annak az ősi Király-erdőnek az öles fáit, amelyek alatt az 1849-es tavaszi hadjárat dicsőséges isaszegi csatájában a vörös sippkás honvédek fényes győzelmet arattak az osztrák katonák felett, s amelyről az 1869-ben Isaszegen időzött Jókai Mór a *Kőszívű ember fiai* című regényében a következőképpen emlékezett meg:

"Egy erdő, melynek minden fája történetet mondó emlék. Egy erdő, telve ünnepélyes suttagással; hol a lombnak szelleme van, hol a fűszál emlékezik, hol a geszt sarjadékaiban hősök piros vére szivárog, hol a zöld moha álmokat lát, s a zúgó lomb kibeszéli azokat. Az isaszegi ütközet tere az, amely tartott egyik 12 órától a másikig, déltől éjjelig."

Ennek az erdőnek a fáit vágták ki és szállították akkor a Haas-fatelepre, ott fűrészelték fel azokat, majd a szomszédban lévő vasúti rakodóhelynél pakolták vagonokba, s küldték tovább értékesítésre. A fatelep mellett az emeletes vasútállomás, a mozdonyokat itató víztorony, néhány ház és fenyőliget tarkította csak a kenderföldeket. A szomszéd udvarokban még gyerekkoromban is léteztek azok a kő- és vaskereszttel jelzett sírok, amelyekben az 1849-es isaszegi csatában elesett osztrák katonák voltak eltemetve. A ház udvarán még állt az eperfa, amely a költőnek és családjának árnyékot biztosított. Abban az időben villany még nem volt a községben, világításra a petróleumlámpát és a gyertyát használták. De a szellem napvilága már pislákol a házak ablakán, mert volt egy 1905-ben épült, s ma is működő kétszintes iskolája. Három nyáron át néhány hétig ebben a környezetben élt és alkotott Tóth Árpád.

A Pest Megyei Hírlap 1979. január 21-i számában Losonci Miklós (1929-2010) művészettörténész emlékezett meg Tóth Árpád isaszegi nyaralásairól. A cikkben Hoffmann Judit (1924-1986) forgatókönyvíró, Máriaassy Félix filmrendező felesége, a vendéglátó Hirschl-család unokája, a szüleitől hallott emlékekről beszélt. Szathmáry Zoltán (1901-1989), az isaszegi református templom és a falumúzeum létrehozója, szájhagyományok alapján nyilatkozott Tóth Árpád, Móricz Zsigmond és Kosztolányi Dezső isaszegi tartózkodásáról. (Utóbbi kettőre azonban nincs bizonyíték.) Ugyanezen írás szüleim barátjának, néhai Erős József (1910-1995) úrnak az emlékeiről is beszámol, amely szerint ő gyermekkorában a költő isaszegi barangolásainak a kísérője volt, s Tóth Árpád költő a mára már lebontott Báthory-utcai házukban is többször megfordult.

Hírlap MAGAZIN
1979. JANUÁR 21. VASÁRNAP

Tóth Árpád Isaszegen

A régi MÁV-állomás Isaszegen csak időnként volt zajos, füstös, amikor szerelvények görögtek át a síneken — különben csendes őrásztott és jó illatot a fenyőfák és a közeli erdők dímbes-dombos vidéke. 1921-ben költő érkezett a költői környezetbe: Tóth Árpád. Szathmáry Zoltán, Isaszeg lelkes és sok írásra adó felhívó helytörténésze írta emlékeiben, hogy utóljára 1923-ban tartózkodott a községben Tóth Árpád feleségével és kislányával, gyakori vendége volt Móricz Zsigmond és Kosztolányi Dezső, „akkikkel együtt jártak az isaszegi erdő madárflútyos dombjait”. Ezen adator megegyezik Máriaassy Judit és a költő lánya, Tóth Eszter szóbeli közléseivel.

Vörös Ferenc rajza

Szathmáry Zoltán adataira

Főleg emlékekre és a helyi hagyományokra alapozódik. Ebből megtudjuk, hogy Tóth Árpád családjának Erős József biztosított naponta friss kecskéket. Az ő fia, az akkor 12 éves Ifj. Erős József kalauzolta a költőt Isaszeg erdői ösvényein, és Füzesszky József állomásfőnök gondozta akkortájt a vasúti sétányt, ahol teniszpálya is volt. A síneken túl közvetlenül fenyőfák emelkedtek Tóth Árpád tartózkodásának időpontjában; elcseneveztedek, most topolyák nőnek helyettük.

Levelek és dedikáció

Máriaassy Judit nagyszüleinél, az egykori Haas fatelep közvetlen szomszédságában élt Tóth Árpád 1921, 1922, 1923 nyarán, s az udvaron ma is áll az őrlékigyként vonagló eperfa, egész Laokoon-kompozíció. Innen, ahol ma bódósodnak a tölgyek árnyai a nyári hőségben; küldte

s tündérről Tóth Árpád-állanataiban. E szinte epigrammatikus tömörséggé versnek bő utólete szünetet, terelvényeit. Románia Emil Gjurpusca, csehre Kamal Hednar és Ladislav Hradsky, franciaire Jean Rousselet fordította le, s többek között Bánhalmai György, Farkas Ferenc, Karász István, Kosa György, Molnár Antal, Rébai István, Szokolay Sándor, Szinyi Erőzibet zsebfestette meg. Most nem a vers végső alakját, hanem vázlatlómányát idézem a költői gazdaság bizonyításul: „A jeltetere egész sodány gufuzszi megpörbált s kettőtör a csöndben. Ha szél fútt volna, tén följöl az erdő”. Egy villanás lett a költemény alapja, lelke, elegendő nyersanyag. A mediatóval átazott látvány pompája és nosztalgia jellemi egy eddig rejtveken várakozó nagy verset is, melyet szintén 1923-ban írt, s bár adat nem maradt tenn róla, minden bizonnyal Isaszegen, hiszen e mű koreografija megegyezik az isaszegi táj dombullámaival, lombokkal, melyet ott figyelt e sűrűt termézetben, a gondolkodásra fennfőtör örökben:

A község lírai ihletése

Tóth Árpád Isaszegen több portrét rajzolt kislányáról, Eszteréről; itt a természet érzékelését szemlélte, az esteledés metamorfózisát, a tűz elemi élményét, a csallagyságot, a végzetlen természet „szorgosfűjét” és a kerék gyerekemeket. A kritikai kiadásból azt is megtudjuk az Eszt sugárkorszoráról, hogy „A költő éppolyan megfigyelte az erőt a költészet 1923-ban Isaszegen íródott.” Ez a vers remekműve. Felől Szeptember végén című halhatatlan alkotásának XX. századi folytatása. Koltó után Isaszeg is világirodalmi érték forrásvideke lett. A hamvas út, „a dolgok esti lélekvándorlása”; az elszáradt, s a szerelmet kifejező képsor az isaszegi MÁV-állomás környezetéből növekedett, e nem túl rangos látvány vált maradó értékűvé az érzelmek és a költői erők közreműködésével. A süllyesztán váltó anyag, az árnyasodó fény, a csipkebokor testé Lichmann Anna eszményivé váltak Isaszeg esti fényben; költészet. Szinte illat és csönd a vers, annyira finomodik a szépség és a firtul szemérem áhítata, annyira lelküldi kategóriáit nemeseül, tisztul, könnyebbül az anyag. Színeket gyűjt a fény — ezáltal nem a Köztől hajnal árnyait, hanem Anna haját Isaszegen. Az iteni park, a kanyargós gyönyekek, a domborzati hullámzás kelmeje, az özőn-virágok illata, a lombok zizegő szorjé ezredéveket gyűjt Tóth Árpád érzelmekkel telített eszmevilágába, s versben teszi öpörke látványt, időlelend az, ami időben illant; a szerelme. Nem lényegtelen, hogy tudjuk; ezen másodlagosnak tűnő isaszegi motívumok erejűek egy remekmű soha nem volt, soha nem lesz — megemlékeltetelmű egredi rendszerét.

A „Láng” is e többször megszokott, megjelölt isaszegi tartózkodás lírai eredménye, 1921 decemberre előt íródott. Ezen impresszionista remekmű Tóth Árpád elmélyülésének tartozása. Magányos sékszájban, valamelyik isaszegi boszontos gyűjt rá elgondolhatatlan szivarjára, s csodálkozik az eldobott gyufa tancs örvényén, melynek fellobbanását, „piros csodáján” szemeltemen ambidicióját, „Hegyes vipkájú sírgya lángját” és a szívesen fájó gyors halálát; általános nő magatartás. Jólész marad a szépségűl, a lélek esztétikuma, mely Máriaassy Judit emlékezte szerint az isaszegi Emma

„Még ifjúsgával tüntet a nyár,
Még dagadóra szit kebel a domb,
A rézkerítés peremén
Még csoklózni könyökök a lomb...”

... De este felé hirtelen,
Elkomolyodik a világ —
Ez többé már nem nyári alkonyat,
Féjfalmasok a fák.”
(Ez már nem nyári alkonyat)

E szöveghez hangszereit nosztalgikban nemcsak az 1923-as isaszegi domboldali nyári búcsút jelentő be tapintatos szeméremmel Tóth Árpád, hanem saját érzékfordulóját is — a költészetben kopogó emulat. S ezt is itt a fázó virágok társaságában, az örlékigykereket sző szél virágában, itt Isaszegen élt meg a költő, s öröklésével rindalmi csitusa, nagyon világ, nagyon finom, nagyon érzékeny hangulata menti át szörnyű gyanúját.

Építője

Bár alig vannak Isaszegen olyanok, akik még emlékezhetnek Tóth Árpádra, Ifj. Erős József indokoltan kezdegyeztet, hogy emlékek állítsanak bronzidőbi egykori isaszegi tartózkodási helyén. Ez kész, reméljük nem sokáig. Minden bizonyos az sem, hogy Utóbbi években a róla, vagy újonnan létesítendő isaszegi intézmény. Az örvenedés, hogy hat éve huszonnyolc taggal működik Isaszegen a Tóth Árpád Irodalmi Szakkör, s Szabó Sándor Irodalomtörténész is tartott előadást róla előadást. Az ő családi házuk Debreczenben Tóth Árpád otthonának emlékeztetője volt. Erőseknik fokozott megbeszélésű adódik, hogy Isaszegen múltó módon ápolják Tóth Árpád emléket, annál is inkább, mert remekművel, az „Esti sugárkorszor”-val szemtelte meg ezt a régezesi anyagban és 48-éves emlékeztetőjével. Itt Isaszegen, a ma még nem létező Tóth Árpád utcában, az emléktábla felavatása után, bensőséges ünnepség keretében.

LOSONCI MIKLÓS

Erős József úr szorgalmazásának is köszönhető, hogy az 1980-as évek elején a település Gödöllő felé eső új részén Tóth Árpádról utca került elnevezésre, melynek elejére 1985-ben egy új iskolaépület került.

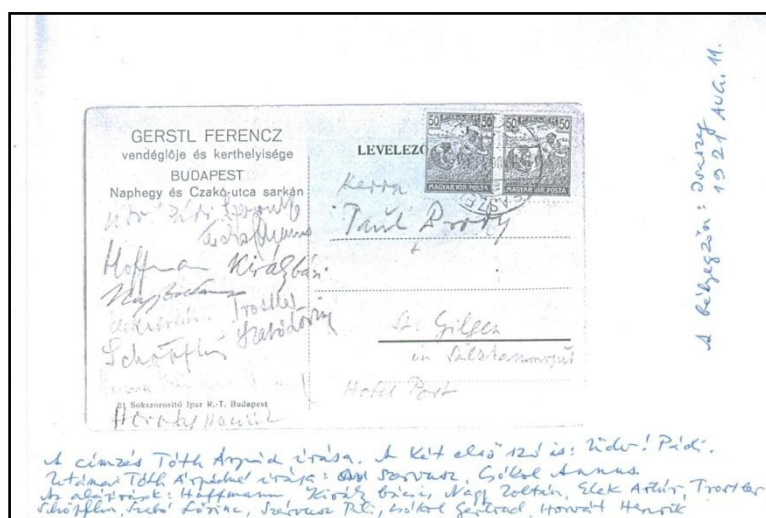
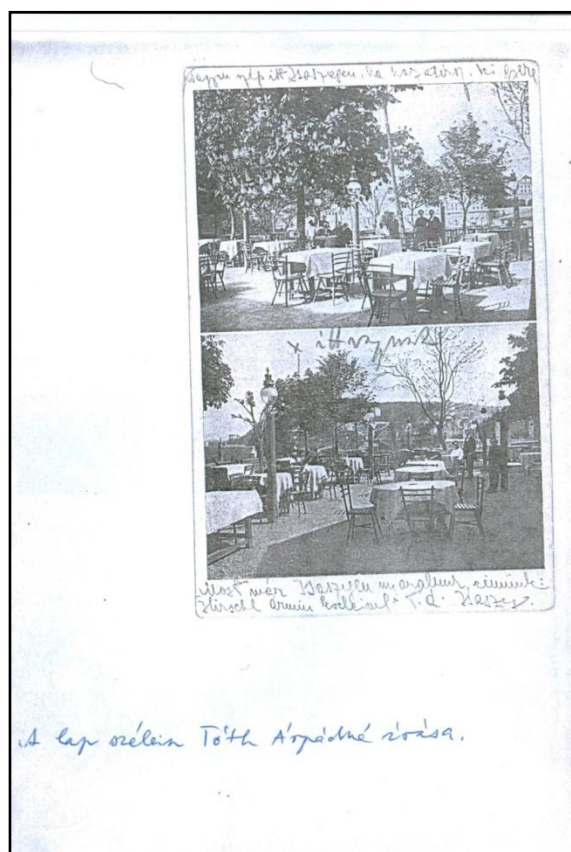

Erős József úr 1995-ben bekövetkezett elhunytával, – korábbi kérésének eleget téve – önkormányzati képviselőként nekem jutott az a megtisztelő feladat, hogy Tóth Árpád rokonaival a kapcsolatot felvegyem, további isaszegi emlékeit felkutassam, s nyaralásainak helyszínén a költő emléktáblával történő megörökítését szorgalmazzam.

Tóth Árpád és felesége, Lichtmann Annuska 1921-ben több levelezőlapot küldött Isaszegről, s a költő egy Budapesten írt levelében is megemlíti itteni tartózkodásukat. Az eredeti levelek muzeális helyeit 1996-ban történt telefonbeszélgetéseink alkalmával a költő lánya, Tóth Eszter író (1920-2001) adta meg. Mivel a leveleket ceruzával írták, fénymásolataikat a 75 éves jubileumi évforduló megünneplésére való tekintettel is csak nagy nehézségek árán lehetett beszerezni a másolással járó erős fény és hő rongáló hatása miatt. Tóth Árpád *Pádi*-ként, felesége pedig *Annuska*-ként írt alá ezeken a leveleken.

Időbeli sorrendben az első képeslapot a külföldön tartózkodó Bródy Pál dramaturgnak küldték, postabélyegzőjén Isaszeg, 1921. aug. 11. felirat szerepel, s rajta Gerstl Ferencz Budapest, Naphegy és Czakó utca sarkán volt vendéglőjének kerthelyisége látható. Eredeti példánya az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában található, fénymásolatát a költő lánya, Tóth Eszter író a fiával, a költő unokájával, Hollós Máté zeneszerzővel küldte Isaszegre 1996. ápr. 14-én, a költő emléktáblájának avatásakor. A megjegyzések kék tintával Tóth Eszter írónőtől származnak.

Szövege a következő:

Herrn Paul Bródy
St. Gilgen in Salzkammergut
Hotel Post

Üdv! Pádi Szervusz, Csókol Annus, Hoffmann, Király bácsi, Nagy Zoltán, Elek Artúr, Trostler, Schöpflin, Szabó Lőrinc. Szervusz Pali, Csókol Gertrúd. Horváth Henrik

A kép felső keretére írva: *Nagyon szép itt Isaszegen, ha hazatérsz, ki gyere*

A kép alsó keretén megjegyezve:

Most már Isaszegen nyaralunk, címünk: Hirschl Ármín leveleivel T. Á. Isaszeg.

A második képeslapon, melyet az Est című újság szerkesztőjének, Mikes Lajosnak küldtek, az 1849. április 6-i isaszegi csata emlékére 1901-ben emelt Honvéd-szobor népviseletbe öltözött asszonyokkal látható. A postabélyegző tanúsága szerint Budapesten, 1921. aug. 18-án került feladásra. Eredeti példányát a fővárosi Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi. Érdekesség, hogy – a költő unokaöccse, Tóth Árpád főiskolai tanár elmondása szerint – a szobor megalkotására a költő szobrász édesapja is pályázott, de végül is azt Radnay Béla szobrászművész készítette el.

A képeslap szövege a következő:

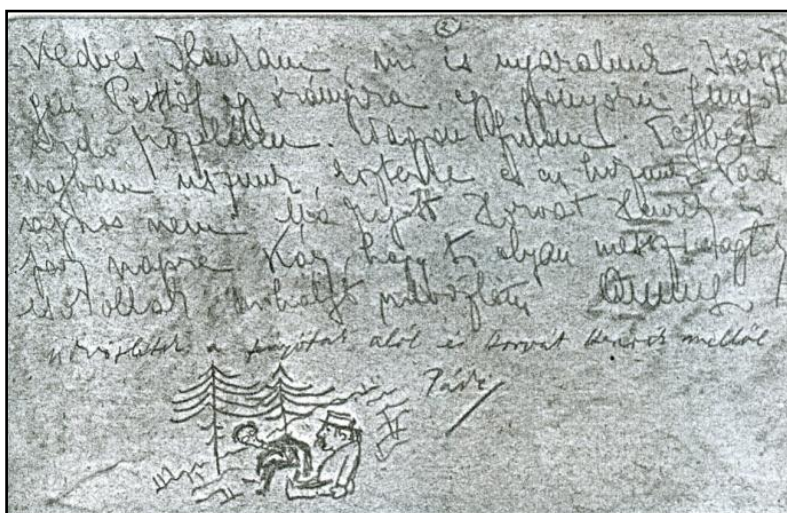
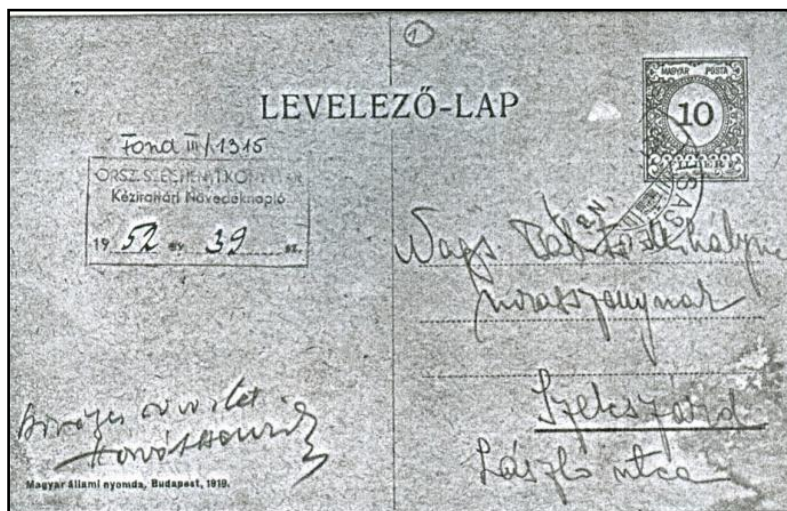
*Dr. Mikes Lajos
szerkesztő úrnak*

*Budapest
Az "Est" szerkesztőségében
VII. Erzsébet körút 7. II. em.
Isaszeg, 1921. VIII / 17.*

Kedves Mester és Szerkesztő Úr, itt vagyunk s remekül fázunk, ami azonban Maupassant szempontjából jó, mert kirándulás helyett fordít az ember. Hét végén kézirat megy, ha bármely intézni valója volna, tessék 20-19 alá telefonálni délelőtt, Strasszer Istvánt keresni (Pápay féle szérum intézet), aki minden délután kijár ide.

*Sok üdvözet! Tóthék
Hoffman és né, Tóthné*

A költő feleségének, Lichtmann Annának Babits Mihálynéhoz írt levelezőlapja az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában tekinthető meg. Postabélyegzőjén Isaszeg, 1921. augusztus olvasható, a pontos nap elmosódott. A lapon Tóth Árpád sajátkezű kis rajza is szerepel Horváth Henrikről és a fenyőfákról.

A levelezőlap szövege a következő:

*Nagys. Babits Mihályné
úrasszonyok*

*Szekszárd
László utca*

Szívélyes üdvözet, Horváth Henrik

Kedves Ilonkám, mi is nyaralunk Isaszegen Pesttől egy órányira egy gyönyörű fenyőerdő közelében. Nagyon finom tejen-vajban úszunk, Eszterke és én hizunk, Pádi sajnos nem. Már kijött Horváth Henrik is pár napra. Kár, hogy ti olyan messze vagytok, csókollak, Mihályt üdvözlöm, Annus. Üdvözet a fenyőfák alól és Horváth Henrik mellől, Pádi.

1921. Lajos napján (aug. 25-én) pénz szükében utazott a költő Isaszegről Pestre, de mivel nem találta meg munkahelyén a főnökét, a következő levelet hagyta hátra Mikes Lajosnak, az "Est" szerkesztőjének. Eredeti példányát a budapesti Petőfi Múzeumban őrzik.

Kedves jó Szerkesztő Úr,
 részvétellel hallom, hogy Ön ma
 költözik, viszont legyen szíves rész-
 vétellel hallani, hogy én, – ősi pechem
 sugallatából, – pont ma jöttem be
 Önhöz, Maupassant ügyben. Kegyeskedjék
 szívére ölelni a mellékelt kéziratot,
 a Stalonka meséinek folytatását, –
 még van egy kevés híja; persze, ha
 holnap jöttem volna, egészen más lett
 volna. Szóval legrövidebb időn belül
 küldöm. Ellenben nekem pénz kellene,
 ma már úgy jöttem be, hogy ebédre
 sem kaptam pénzt, ezért volt olyan
 halaszthatatlan az utazás. Ha teheti,
 kegyeskedjék öt ivre való dohányt,
 – 1500 K-t – kiutaltatni s nevémben
 fel is venni. Jelentkezni fog érte
 Strasser István nevű barátom a
 szerkesztőségben s holnap behozza, mert
 mindennap megjárja Isaszeget.
 Előre is köszönet. Lőrincz most mondja,
 hogy Önnek neve napja van: szívből
 üdvözlöm ez alkalommal,
 minden jót kívánok, többek közt azt is,
 hogy a legközelebbi Lajos napját
 mindketten kevésbé peches napon
 éadjuk meg, utazás és költözés nélkül.

Üdv. Tóth

Lőrincz adott 300 K-t, kegyeskedjék
 neki majd lefogni s Strassernek így csak 1200-t adni.

Kedves jó Szerkesztő Úr,
 részvétellel hallom, hogy Ön ma
 költözik, viszont legyen szíves rész-
 vétellel hallani, hogy én, – ősi pechem
 sugallatából, – pont ma jöttem be
 Önhöz, Maupassant ügyben. Kegyeskedjék
 szívére ölelni a mellékelt kéziratot,
 a Stalonka meséinek folytatását, –
 még van egy kevés híja; persze, ha
 holnap jöttem volna, egészen más lett
 volna. Szóval legrövidebb időn belül
 küldöm. Ellenben nekem pénz kellene,
 ma már úgy jöttem be, hogy ebédre
 sem kaptam pénzt, ezért volt olyan
 halaszthatatlan az utazás. Ha teheti,
 kegyeskedjék öt ivre való dohányt,
 – 1500 K-t – kiutaltatni s nevémben
 fel is venni. Jelentkezni fog érte
 Strasser István nevű barátom a
 szerkesztőségben s holnap behozza, mert
 mindennap megjárja Isaszeget.
 Előre is köszönet. Lőrincz most mondja,
 hogy Önnek neve napja van: szívből
 üdvözlöm ez alkalommal,
 minden jót kívánok, többek közt azt is,
 hogy a legközelebbi Lajos napját
 mindketten kevésbé peches napon
 éadjuk meg, utazás és költözés nélkül.

Üdv. Tóth

Lőrincz adott 300 K-t, kegyeskedjék
 neki majd lefogni s Strassernek így csak 1200-t adni.

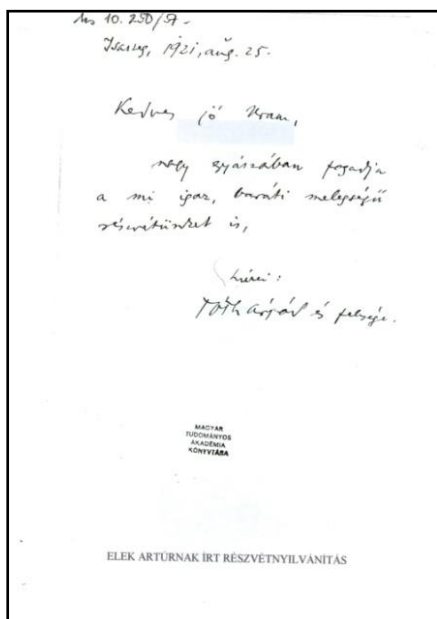
A levél szövege a következő:

Kedves jó Szerkesztő Úr,

részvétellel hallom, hogy Ön ma költözik, viszont legyen szíves részvétellel hallani, hogy én, – ősi pechem sugallatából, – pont ma jöttem be Önhöz, Maupassant ügyben. Kegyeskedjék szívére ölelni a mellékelt kéziratot, a Stalonka meséinek folytatását, – még van egy kevés híja; persze, ha holnap jöttem volna, egészen más lett volna. Szóval legrövidebb időn belül küldöm. Ellenben nekem pénz kellene, ma már úgy jöttem be, hogy ebédre sem kaptam pénzt, ezért volt olyan halaszthatatlan az utazás. Ha teheti, kegyeskedjék öt ivre való dohányt, – 1500 K-t – kiutaltatni s a nevémben fel is venni. Jelentkezni fog érte Strasser István nevű barátom a szerkesztőségben s holnap behozza, mert mindennap megjárja Isaszeget. Előre is köszönet. Lőrincz most mondja, hogy Önnek neve napja van: szívből üdvözlöm ez alkalommal, minden jót kívánok, többek közt azt is, hogy a legközelebbi Lajos napját mindketten kevésbé peches napon éadjuk meg, utazás és költözés nélkül.

Üdv. Tóth

Lőrincz adott 300 K-t, kegyeskedjék neki majd lefogni s Strassernek így csak 1200-t adni.

Tóth Árpádnak és feleségének Elek Artúrhoz, a Nyugat című folyóirat főmunkatársához írt részvétnyilvánítása a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában lelhető fel:

Isaszeg, 1921, aug. 25.

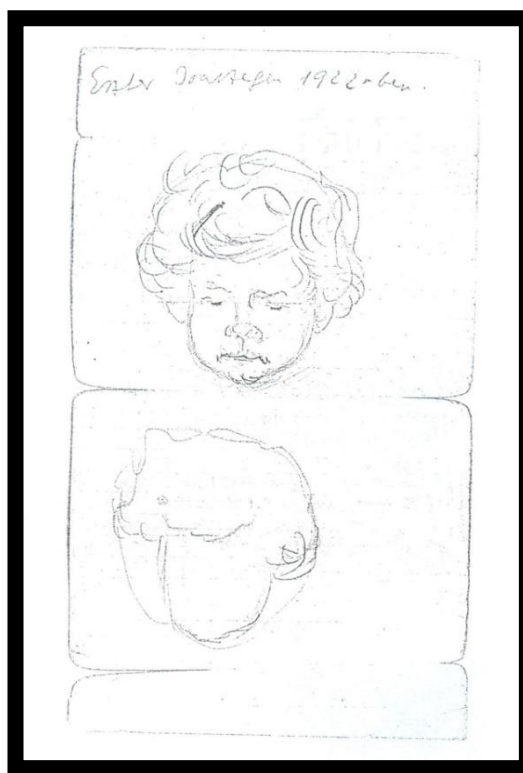
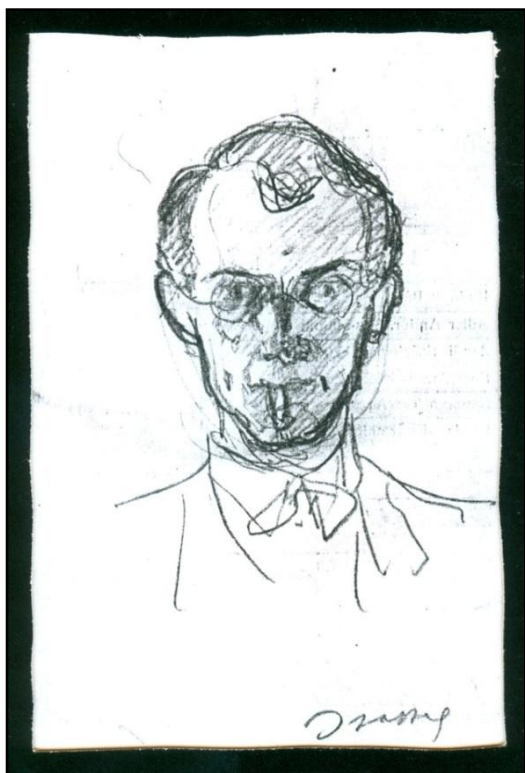
Kedves jó Uram!

mély gyászában fogadjon a mi igaz, baráti melegségű részvétünket is,

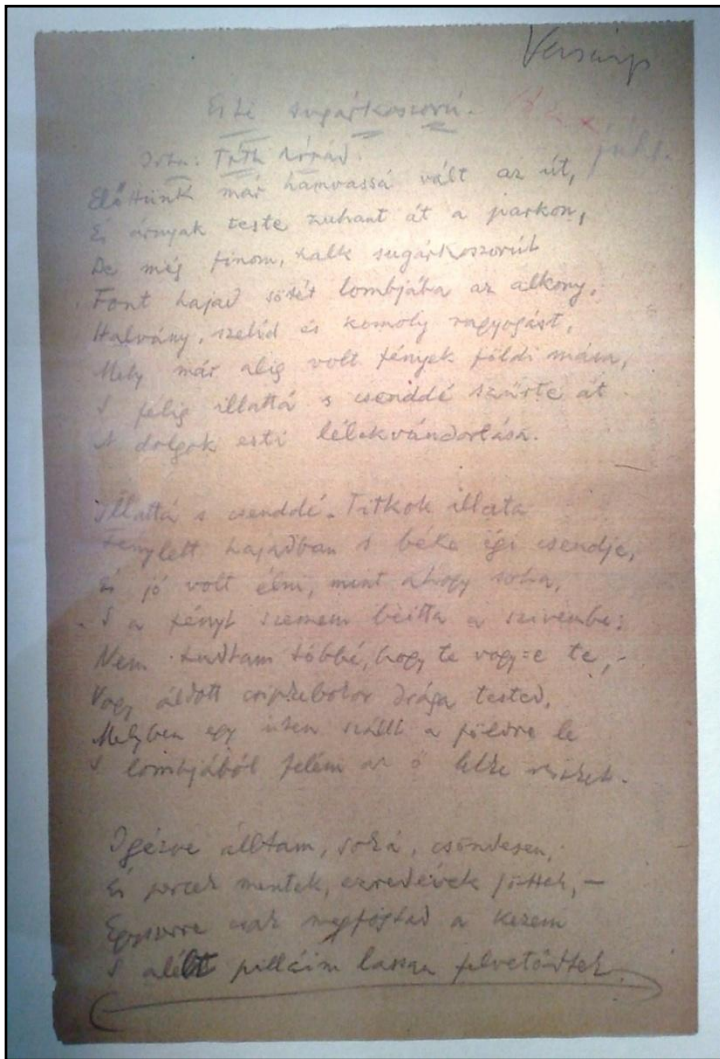
hívei:

Tóth Árpád és felesége.

Tóth Árpád unokájának, Hollós Máté zeneszerzőnek ajándéka az a családi ereklyeként őrzött két arckép másolata, melyet 1922-ben a költő saját kezűleg készített Isaszegen Eszter lányáról és önmagáról.

Bár Tóth Árpád csak néhány hetet töltött Isaszegen, ez a környezet is hozzájárulhatott költészetének kiteljesedéséhez, hiszen ő a rövid időtartamokban, s a múló pillanatokban is az örökkévalóságot akarta és tudta megragadni. Ezt támasztja alá Tóth Árpád lányának, Tóth Eszter írónőnek az elmondása is, amely szerint az édesanyja úgy emlékezett rá, hogy a költő 1923 nyarán, Isaszegen írta a magyar irodalom egyik legszebb szerelmes versét, az Esti sugárkoszorút, melynek eredeti kézírata a fővárosi Petőfi Irodalmi Múzeumban található.

Esti sugárkoszorú

Írta: Toth Árpád

Előttünk már hamvassá vált az út,
 És árnyak teste zuhant át a parkon,
 De még finom, halk sugárkoszorút
 Font hajad sötét lombjába az alkony:
 Halvány, szelíd és komoly ragyogást,
 Mely már alig volt fények földi mása,
 S félig illattá s csenddé szűrte át
 A dolgok esti lélekvándorlása.

Illattá és csenddé. Titkok illata
 Fénylett hajadban s béke égi csendje,
 És jó volt élni, mint ahogy soha,
 S a fényt szemem beitta a szívembe:
 Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te,
 Vagy áldott csipkebokor drága tested,
 Melyben egy isten szállt a földre le,
 S lombjából felém az ő lelke reszket?

Igézve álltam, soká, csöndesen,
 És percek mentek, ezredévek jöttek -
 Egyszerre csak megfogtad a kezem,
 S alélt pilláim lassan felvetődtek,
 És éreztem: szívembe visszatér
 És zuhogó, mély zenével ered meg,
 Mint zsibbadt erek útjain a vér,
 A földi érzés: mennyire szeretlek!

Toth Árpád költő isaszegi nyaralásainak emléktáblával való megörökítésére itt tartózkodásának 75. évfordulóján, 1996-ban, a Honfoglalás millicentenáriumi évében került sor. Önkormányzati

képviselőként tett javaslatomra – Dr. Tóthné Pacs Vera polgármester asszony támogatásával – valósult meg a Szentesi Árpád kőműves és kőfaragó mester által készített márványtábla ünnepélyes leleplezése a költő nyaralásainak helyszínén, a Haas-család egykori házának homlokzatán. Felállításáért köszönet jár az

akkori önkormányzat képviselőinek, akik tiszteletdíjuk felajánlásával fedezték a tábla költségeit, az Isaszegi Magánvállalkozók Baráti Körének, akik hozzájárultak az ünnepség kiadásaihoz, valamint az Isaszegi Református Egyházközség tagjainak, akik a vendéglátást biztosították.

Az emléktábla felavatásánál ünnepi beszédet dr. Czine Mihály irodalomtörténész – és a meghívón nem szereplő – dr. Hegedűs Lóránt református püspök mondott. Családi emlékekről Hollós Máté zeneszerző, a költő unokája és Tóth Árpád főiskolai tanár, a költő unokaöccse beszélt. Tóth Árpád „Isten oltó-kése” című versét Székely Andrea, a Gödöllői Református Líceum diákja szavalta el, míg az „Esti sugárkoszorú” és a „Lélektől lélekig” című versét Merényi Judit színművésznő adta elő. Az emléktábla felszentelését Bajusz Árpád isaszegi református lelkész végezte, míg a költő felkutatott isaszegi emlékeiről Szendrő Dénes önkormányzati képviselő, az ünnepség levezetője adott számot. Énekléssel a Gödöllői Református Líceum diákjai működtek közre, a díszőrséget pedig a 849. számú Cserkészcsapat biztosította.

Az ünnepség meghívója a következő volt:

<p><i>ESTI SUGÁRKOSZORÚ</i> ÍRTA: Tóth Árpád</p> <p>Előttünk már hamvasdó vált az út, És árnyak teste zuhant át a parkon, De még finom, halk sugárkoszorút Font hajad sötét lombjába az alkony: Halvány, szelíd és komoly ragyogást, Mely már alig volt fények földi mása, S félig illatá s csenddől szűrte át A dolgok esti lélekvándorlása.</p> <p>Illatá és csenddől. Titkok illata Fénylett hajadban s béke égi csendje, És jó volt élni, mint ahogy soha, S a fényt szemem beitta a szívembe: Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te, Vagy áldott csipkebokor drága tested, Melyben egy isten szállt a földre le, S lombjából felém az ő lelke reszket?</p> <p>Igézve álltam, soká, csöndesen, És percek mentek, ezredévek jöttek - Egyszerre csak megfogtad a kezem, S alélt pillám lassan felvetődtek, És éreztem: szívembe visszatér És zuhogó, mély zenével ered meg, Mint zsibbadt erek útjain a vér, A földi érzés: mennyire szeretlek!</p> <p>Isaszeg, 1922.</p>	<p>MEGHÍVÓ</p> <p>Isaszegen élt és alkotott 1921.-22. nyarán TÓTH ÁRPÁD (1886-1928) költő és műfordító</p>
---	---

<p><i>Isaszeg Nagyközség Önkormányzata tiszteltet meghívja Önt és Kedves Családját</i></p> <p>TÓTH ÁRPÁD KÖLTŐ ÉS MŰFORDÍTÓ születésének 110., és Isaszegen tartózkodásának 75. évfordulója alkalmából, a Honfoglalás millicentenáriumi évében,</p> <p>1996. április 14-én vasárnap 15 órakor Isaszegen, a Móricz Zsigmond út 10-12. sz. alatt</p> <p>rendezendő ÜNNEPSÉGRE ÉS EMLÉKTÁBLA-AVATÁSRA</p> <p>Dr. Tóthné Pacs Vera polgármester</p> <p>Dr. Papolczy Antal jegyző</p> <p>Lázár András alpolgármester</p>	<p>PROGRAM:</p> <p>Ünnepi köszöntőt mond: Szendrő Dénes fizikus, önkormányzati képviselő</p> <p>Ünnepi megemlékezést tart: Dr. Czine Mihály irodalomtörténész, egyetemi tanár</p> <p>Az emléktáblát leléplezik: a költő lánya, Tóth Eszter író, unokája, Hollós Máté zeneszerző, unokaöccse, Tóth Árpád főiskolai tanár</p> <p>A táblát felavatja: Bajusz Árpád református lelkész</p> <p>Az ünnepi műsorban közreműködnek: Merényi Judit színművésznő, az Isaszegi Református Egyházközség, a Gödöllői Református Líceum</p> <p>Díszőrséget ad: a 849. sz. Cserkészcsapat</p> <p><i>Az ünnepség támogatói: Isaszeg Nagyközség Önkormányzata Isaszegi Református Egyházközség Isaszegi Magánvállalkozók Baráti Köre</i></p>
---	---

A „Reformátusok lapja” a következőképpen tudósított az eseményről:

REFORMÁTUSOK LAPJA

1996. április 28.

ISASZEG

Az Isaszegi Református Egyházközség - a helyi Önkormányzattal együtt - április 14-én Tóth Árpád költő születésének 110. évfordulójára emlékezett.

A megemlékezésen dr. Czine Mihály egyházkerületi főgondnok, dr. Hegedűs Loránt dunamelléki püspök, dr. Merényi Judit és Székely Andrea előadóművészek méltatták a kiváló költő tiszta lelkű munkásságát.

Az irodalmi emlékműsor házigazdája Szendrő Dénes presbiter volt. Az ünnepség alatt a gödöllői Református Líceum énekkarának szolgálatait hallgathatta a népes közönség.

A millicentenáriumi évforduló alkalmából emléktáblán örökítették meg Tóth Árpád nevét, melynek avatásán jelen voltak a költő hozzátartozói, Bajusz Árpád, a gyülekezet lelkipásztora, a helyi Önkormányzat képviselői, valamint a terület országgyűlési képviselője.

Az elmúlt évek alatt hagyományná vált, hogy Tóth Árpád emléktáblájánál a város művészetet szerető közösségei és polgárai minden évben rövid irodalmi összeállítással és koszorúzással emlékeznek meg a költő születésnapjáról. Születésének és halálának kerek évfordulóin az ünnepegeknek az Isaszegi Református Egyházközség „Szabadságtörekvések Emléktemploma” ad helyet, amely az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 1849. április 6-án lezajlott, az osztrákok felett győzelemmel végződött isaszegi csata 100. évfordulójára épült.

2003. november 9-én, a költő halálának 75. évfordulójára rendezett ünnepség meghívója:

Tóth Árpád
ESTI SUGÁRKOSZORÚ

*Előttünk már hamvassá vált az út,
És árnyak teste zuhant át a parkon,
De még finom, halk sugárkoszorút
Font hajad sötét lombjába az alkony.
Hafivány, szelíd és kímély ragyogást,
Mely már alig volt fények földi mása,
S félg illattá s csenddé szűrte át
A dolgok esti lélekjándorlása.*

*Illattá és csenddé. Tűkék illata
Fénylött hajadban s béke égi csendje,
És jó volt élni, mint ahogy volk,
S a fényt szemem heitla a szivembe:
Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te,
Vagy áldott csipkékör drága tested,
Melyben egy isten szállt a földre le,
S lombjából felém az ő lélek részket?*

*Igézve álltam, soká, csendesen,
És percek mentek, ezredévek jötték -
Egyszer csak megfogtad a kezem,
S állni pillám lassan felvetődtek,
És éreztem: szivembe visszatér
És zuhogó, mely zenevel eréd meg,
Mint zarábdát erék újtam a vér,
A földi érzés: mennyire szeretlek!*

Isaszeg, 1922.

М Е Г Х В О

Tóth Árpád
költő és műfordító
(1886. ápr. 14. – 1928. nov. 7.)
Isaszegen
saját kezűleg rajzolt önarcképe

*Tóth Árpád isaszegi nyaralásainak
Móricz Zsigmond utcai helyszíne
és a ház falán lévő emléktábla*

Az Isaszegi Református
Egyházközség Presbitériuma

tiszteltetéssel meghívja
Önt és Kedves Családját

TÓTH ÁRPÁD
költő és műfordító
halálának 75. évfordulója
alkalmából
2003. november 9-én, vasárnap
tartandó
ÜNNEPI MEGEMLEKEZÉSRE

Program:

14 órákor: KOSZORÚZÁS
A KÖLTŐ ISASZEGI EMLÉKTÁBLÁJÁNÁL
Ünnepi beszédet mond: SZENYERŐ DENES
minisztériumi osztályvezető
A táblát megáldja: BAYÖZS ÁRPÁD lelképásztor

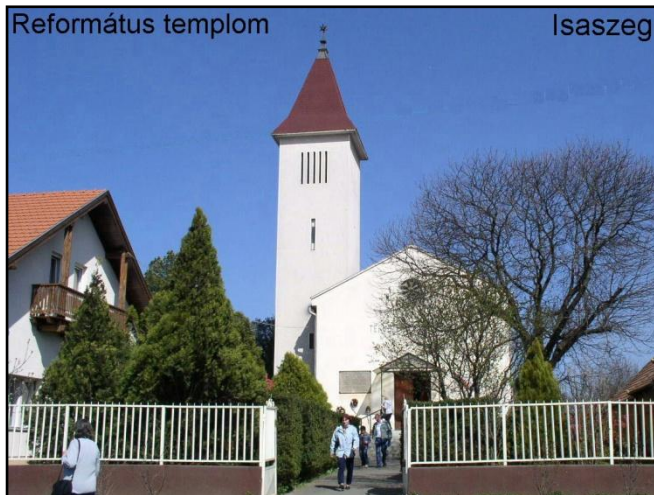
15 órákor: IRODALMI MŰSOR
AZ ISASZEGI REFORMÁTUS TEMPLEMBAN
Családi emlékeket idéz:
a költő unokája, HOLLÓS MÁTÉ zeneszerző és
a költő unokabocsa, TÓTH ÁRPÁD főiskolai tanár
A költő munkásságát
ünnepi előadásban méltatja:
DR. HEGEVŐS LORÁNT
püspök

Az emléktáblánál történt koszorúzás szónokai 2003-ban, a költő halálának 75. évfordulóján:

Az alsó fotón balról jobbra: Dr. Hegedűs Lóránt református püspök, Bajusz Árpád isaszegi református lelkész, Szendrő Dénes, az Isaszegi Református Egyházközség gondnoka, Hollós Máté zeneszerző, a költő unokája és Tóth Árpád főiskolai tanár, a költő unokaöccse.

A koszorúzókat és az emlékezőket:

Az ünnepség a koszorúzás után száznál is több résztvevővel a „Szabadságtörekvések Református Emléktemplomában” folytatódott. Az irodalmi műsor keretében a költő unokája, Hollós Máté zeneszerző – utalva a költő édesapjának mesterségére – Tóth Árpádot a szavak szobrásoként jellemezte. Családi hagyományt követve ő, mint a hangok költője, zenésítette meg az előző évben, 2002-ben, Tóth Árpád Isaszegen írt versét, „Az esti sugárkoszorút”, amelyet CD-ről játszott le Kovács István operaénekes és Virág Emese zongoraművész előadásában.

Ünnepi előadásában dr. Hegedűs Lóránt püspök Tóth Árpádot a XX. század legangyalibb, legtökéletesebb és legprecízebb költőjeként mutatta be mind verseinek, mind pedig műfordításainak tartalmi és nyelvi elemzésével alátámasztva. Másfél órás értekezésével felejthetetlen élményt nyújtott a hallgatóságnak nem csak a költő verseiből történt idézetek átélt elszavalásával, de Tóth Árpád magyar nyelvűre történt műfordításait eredeti német, francia és angol nyelven, majd magyarul is fejből idézve, nyelvi szépségüket, tökéletességüket, precizitásukat egymással összehasonlítva is értékelte.

A református templomban tartott ünnepségen balra Dr. Hegedűs Lóránt püspök, jobbra pedig Bajusz Árpád lelkész látható. Középen a Gödöllői Református Líceum diákjai Tóth Árpád verseket szavalnak.

Koszorúzási ünnepségek fényképei Tóth Árpád költő isaszegi nyaralásainak helyszínén:

Tóth Árpád emléktáblája a 2010-ben felújított bölcsőde épületén

A költő születésének 125. évfordulója alkalmából 2011 áprilisában rendezett ünnepség meghívója:

Isaszeg Város Önkormányzata tisztelettel meghívja a költő születésének 125. évfordulója alkalmából rendezendő

Tóth Árpád Irodalmi Napok

rendezvényeire, amelynek részletes programja a következő:

Április 9. szombat, 10 óra, Dózsa György Művelődési Otthon (Dózsa György u. 2.):

A Tóth Árpád versmondó verseny döntője

Résztevők a felhívás szerinti három korosztályból (az általános iskola 7-8., a középiskola 1-3. osztályából, valamint a nyugdíjasok közül) továbbjutott versenyzők. A zsűri elnöke *Bajusz Árpád*, a Gödöllői Református Líceum Gimnáziumának igazgatója, tagjai *Andócsi Edina*, *Keresztúri Juszítina* és *Kuruczki Imréné* tanárok, *Majláti Gyarmati Olga*, a Jókai Mór Városi Könyvtár könyvtárosa és *dr. Székelyné Opra Mária*, a Polgármesteri Hivatal osztályvezetője. Köszöntőt mond: *Czegledi Sándorné*, az Önkormányzat Humánerőforrás és Közoktatási Bizottságának elnöke.

Április 11. hétfő, 14 óra, Dózsa György Művelődési Otthon (Dózsa György u. 2.):

Rendhagyó irodalomóra a Költészet Napja alkalmából

Április 16. szombat, 15 óra, Jókai Mór Városi Könyvtár (Dózsa György u. 2.):

Tóth Árpád emlékkiállítás

Összeállította *Petrányi Ilona*, a Petőfi Irodalmi Múzeum muzeológusa. A kiállítást *dr. Kardos Gábor* alpolgármester nyitja meg. A rendezvényt köszönti *Hollós Máté* zeneszerző és *Tóth Árpád* főiskolai tanár, a költő unokája és unokaöccse.

Április 16. szombat, 16 óra, Zöld Sasok Étterem és Pánzió (Alkotmány u. 2/a):

Irodalmi tanácskozás és kerekasztal-beszélgetés

Hatvani Miklós polgármester köszöntője és a versmondó verseny három győztesének szavalata után

- *Petrányi Ilona* irodalomtörténész, muzeológus Tóth Árpád életművéről,
- *Szenyő Dénes* helytörténész a költő isaszegi vonatkozásairól és
- *Hollós Máté* zeneszerző, a Magyar Zeneszerzők Egyesületének elnöke (a költő unokája) Tóth Árpád családi örökségéről tart előadást, majd
- kerekasztal-beszélgetés következik az irodalom és közösség témakörében. Résztevők: *dr. Csorás Mihály* író (Kishegyes, SRB), *mag. Hornyák Miklós* író, kritikus és *dr. Horváth Géza* szakíró (Zseliz, SK). A beszélgetést *dr. Székely András Bertalan* művelődésszociológus vezeti.

Április 17. vasárnap, 15 óra, Aprók Falva Bölcsőde (Móricz Zsigmond u. 14.):

Koszorúzás Tóth Árpád emléktáblájánál

Általános iskolások, civil szervezetek részvételével. Az ünnepi beszédet *Szenyő Dénes* tartja, imát mond *Bajusz Árpád* református lelkész, közreműködnek a *Gaudium Carminis Kamarakórus* és a versmondó verseny győztesei.

Április 17. vasárnap, 16 óra, Református templom (Kossuth Lajos u. 72.):

Megemlékezés a református Tóth Árpádról

Előadást tart: *Dr. Hegedűs László* egyetemi tanár, ny. református püspök és zsinati elnök.

**Tóth Árpád születésének 125. évfordulója alkalmából rendezett Irodalmi Napok
kiállításának megnyitójáról készült fénykép:**

Balról jobbra:
dr. Székely András Bertalan művelődésszociológus,
Tóth Árpád főiskolai tanár, a költő unokaöccse,
Hollós Máté zeneszerző, a költő unokája,
Petrányi Ilona irodalomtörténész és muzeológus.

Bár Tóth Árpád 1921, 1922 és 1923 nyarán csak néhány hetet töltött Isaszegen, ez a környezet is hozzájárulhatott költészetének kiteljesedéséhez, hiszen ő – Szabó Lőrinc (1900-1957) szerint – a rövid időtartamokban és a múltó pillanatokban egyaránt az örökkévalóságot akarta és tudta megragadni. Mestere volt a tündéri látásnak és a merengő harmóniának, a szépségnek és a bánatnak. Páratlan nyelvművészet egyesült benne a meglevenítő látással, és csöndes, halk bensőség a kristályos értelemmel.

Gondoljunk rá ma is tisztelettel és kegyelettel, őrizzük meg és ápoljuk tovább isaszegi emlékeit!

Tóth Árpád költő Isaszegen tartózkodásával kapcsolatos irodalomjegyzék időrendben:

1. Isaszegi adattári közlemények II., Isaszeg, 1977., 86-87. oldal
2. Losonci Miklós: Tóth Árpád Isaszegen, Pest Megyei Hírlap, 1979. jan. 21. szám, 8. oldal
3. Szendrő Dénes: Tóth Árpád (1886-1928) költő és műfordító életének fontosabb állomásai, Isaszegi Hírek, 1996. áprilisi szám, 12. oldal
4. Szendrő Dénes: Ünnepség és emléktábla-avatás Tóth Árpád (1886-1928) költő és műfordító születésének 110., Isaszegen tartózkodásának 75. évfordulója alkalmából, Isaszegi Hírek, 1996. májusi szám, 16. oldal
5. Szendrő Dénes: Tóth Árpád nyaralásai Isaszegen, Isaszegi Hírek, 1996. májusi szám, 17-18. oldal
6. Bajusz Árpád református lelkész beszéde a Tóth Árpád – emléktábla avatásakor, Isaszegi Hírek, 1996. júniusi szám, 6. oldal
7. Szendrő Dénes: Aki Tóth Árpádot kísérte: Erős József (1910-1995), Isaszegi Hírek, 1996. júliusi szám, 19. oldal
8. Szendrő Dénes: Tóth Árpád 75 éves isaszegi levelei, Isaszegi Hírek, 1996. augusztusi szám, 16-17. oldal
9. Szendrő Dénes: Tóth Árpád emléktábla koszorúzás (halálának 75. évfordulóján), Isaszegi Hírek, 2003. decemberi szám, 11. oldal
10. Szendrő Dénes: Tóth Árpád költő isaszegi emlékei, XVIII. Partiumi Honismereti Konferencia előadásai, Nagyszalonta, 2012. szeptember 7-9., Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság kiadványa, Nagyvárad, 2012., 194-201. oldal.

Szendrő Dénes
az Isaszegi Református Egyházközség gondnoka,
az Isaszegi Múzeumbarátok Köre Elnökségének tagja,
a Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány Felügyelő Bizottságának tagja